

Tillväxtpolitisk utblick

| Aktuellt om tillväxtpolitik | Nummer 3 | Juni 2007 |

Nya snabbväxande ekonomier - hot eller möjligheter för den svenska ekonomin?

Pär Hansson, ITPS och Örebro Universitet

Uppkomsten på världsmarknaden av nya, stora och snabbväxande ekonomier som Kina, och i viss mån Indien, har rönt stort intresse i den ekonomiska debatten. Ett sätt att försöka förstå vilka konsekvenser dessa snabbväxande, nya aktörer kan komma att få på den svenska ekonomin är att anlägga ett historiskt perspektiv.¹

Under efterkrigstiden går det att identifiera en historisk serie av asiatiska NIC-länder (newly industrialized countries). Det började med de japanska "tillväxtundret" under 1950- och 1960-talet, följt av "de fyra tigrarna", Sydkorea, Hongkong,

Taiwan och Singapore, på 1970- och 1980-talet, och nu senast de stora "tigerekonomierna", Kina och Indien, på 1990- och 2000-talet.²

Detta nummer av Tillväxtpolitisk utblick tittar närmare på utvecklingen i dessa länder. En tillbakablick visar att tidigare NIC-länder uppvisar betydande likheter med avseende på olika aspekter av den ekonomiska utvecklingen. Frågan är vilka lärdomar det går att dra från historien om "de gamla tigerekonomierna" vid en bedömning av de förväntade effekterna av "nya tigrar" som Kina och Indien?

Den höga tillväxttakten hos tigerekonomierna avspelas i omfattande investeringar i maskiner, byggnader och i utbildning av arbetskraften.

Vad man ofta förbiser är att de låga lönerna i Kina och Indien motsvaras av en i motsvarande mån lägre produktivitet.

Exporttillväxt i nya industriländer

Kännetecknande för NIC-länder i ett inledningsskede är att de har hög exporttillväxt och snabbt växande andelar av världsexporten. För att bibehålla denna höga exporttillväxt krävs emellertid att produktionskapaciteten fortsätter att växa i samma höga takt. Av flera skäl är detta inte särskilt sannolikt. De produktivitetens vinster som uppkommer genom att arbetskraft överförs från jordbruket till industrin är enbart av engångskaraktär. Dessutom är produktivitetens tillväxttakt inom industrin begränsad.

Antingen ökar produktiviteten som en följd av ackumulation av kapital – realkapital, genom investeringar, såväl som humankapital, genom utbyggnad av utbildningssystemet – eller genom utveckling och spridning av ny kunskap. Från teorin för ekonomisk tillväxt vet vi emellertid att en hög tillväxttakt, som i ett initialskede drivs av en hög investeringskvot med åtföljande snabb kapitalackumulation, successivt kommer att avta. Det beror på att en ökning av kapitalbeståndet är förknippad med avtagande avkastning. Det är också rimligt att förvänta sig att en initialt hög teknisk framstegstakt efter hand tenderar att avta. Skälet till detta är att de tekniska framstegen i ett NIC-land i betydande utsträckning är resultatet av kunskapsspridning från de avancerade industriländerna. I takt med att kunskapsgapet minskas i förhållande till de avancerade industriländerna kommer den tekniska framstegstakten i NIC-landet att falla.

Att en utomordentligt snabb kapitalackumulation ligger bakom den höga tillväxttakten hos tigerekonomierna avspeglas i de mycket höga investeringskvoterna i dessa länder. I figur 1 ser vi att det under perioden 1965–1974 framför allt är den tidiga tigerekonomin Japan som utmärker sig. I nästa period har Sydkorea och Kina kommit i kapp för att så småningom dra ifrån Japan. På senare år är det i synnerhet Kina som sticker ut och som är ensam

om att ha en investeringskvot omkring 35 procent. Både i Japan och i Sverige faller investeringskvoten trendmässigt under den studerade tidsperioden.

Man skulle därmed kunna förvänta sig att andelen av världsexporten för ett NIC-land skulle uppvisa en snabb ökning under inledningsskedet, men att ökningen efter hand tenderar att avta för att slutligen plana ut. Av figur 2 framgår att detta också verkar vara fallet. Japans andel av världsexporten av varor växer snabbt för att nå sin toppnivå 1985 runt 9 procent. Därefter faller exportandelen ner till knappt 5,4 procent 2006. Sydkorea kommer igång senare än Japan och det är först i slutet av 1960-talet och i början av 1970-talet som man kan observera en ökning av exportandelen. I Sydkoreas fall kan man dessutom se en tendens till utplanning i början av 2000-talet.

När det gäller Kina börjar exportandelen öka först på 1980-talet som en följd av de ekonomiska reformerna under 1970-talet. Därefter sker en nästan exponentiell utveckling och under de första åren på 2000-talet passerar Kina Japan och har 2006 ungefär 8 procent av världsexporten av varor. Värt att notera är att Indien inte alls har haft samma utveckling som Kina. Fram till 1980 ligger båda dessa länder på en liknande nivå, medan det råder en avsevärd skillnad mellan länderna 2006, och detta trots att det ändå har skett en viss ökning av Indiens andel av världsexporten av varor under den senaste 10-års perioden. Skillnaden kan delvis förklaras av en lägre tillväxt i Indien jämfört med Kina under denna period.³

Utveckling av lönekostnader och produktivitet

En vanlig föreställning är att de myckret låga lönerna i länder som Kina och Indien medför att de etablerade industriländernas företag skulle konkurreras ut av väsentligt billigare produkter från dessa länder. Vad man ofta förbiser är emellertid att dessa låga löner motsvaras av en i motsvarade

mån lägre produktivitet. Det betyder att arbetskraftskostnaderna per producerad enhet inte skiljer sig särskilt mycket mellan Sverige å ena sidan och länder som Kina och Indien å den andra. Detta illustreras av figur 3 där de kinesiska lönekostnaderna per arbetad timme inom industrin endast är 5 procent av de svenska. Samtidigt är arbetsproduktiviteten i kinesisk industri bara 9 procent av arbetsproduktiviteten i den svenska industrin.⁴

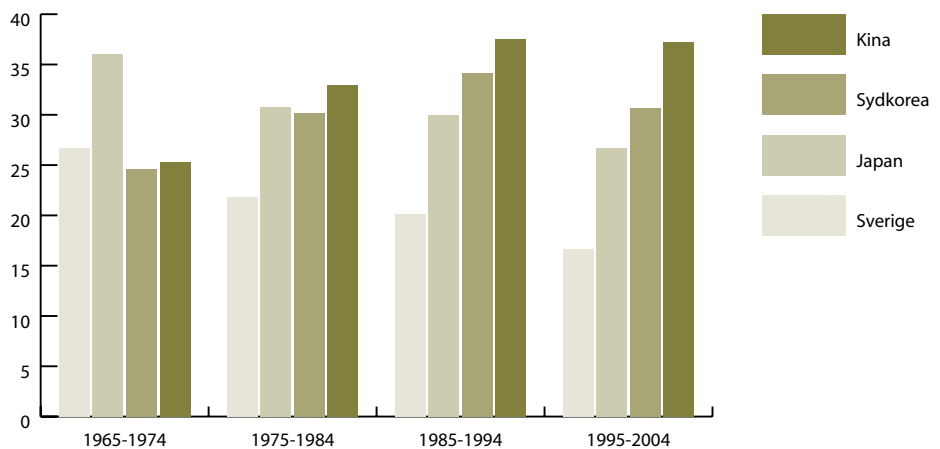
Det brukar då hävdas att visserligen är produktiviteten idag betydligt lägre i länder som Kina och Indien, men med den utomordentligt snabba tillväxt som dessa länder upplever kommer deras produkter på lite längre sikt att konkurrera ut de rika ländernas företag genom lägre priser. Detta argument bortser emellertid från att när produktiviteten stiger ökar även lönerna.

Kraftigt stigande lönekostnader är något som inte minst kännetecknar Kinas snabbväxande kustregioner och att det föreligger ett klart samband mellan produktivitet- och lönekostnadsutveckling visas i figur 4. Av t.ex. punkten ”Korea 1992” kan vi utläsa att lönerna i Sydkorea 1992 var 20 procent, och produktiviteten 25 procent, av motsvarande svenska värden för samma år. NIC-länderna i figuren har haft en snabbare produktivitet- och löneutveckling än i Sverige. Det positiva sambandet mellan produktivitet och lönekostnader gör att observationerna över tiden rör sig uppåt åt höger i figuren.

Exportstruktur och specialiseringsmönster

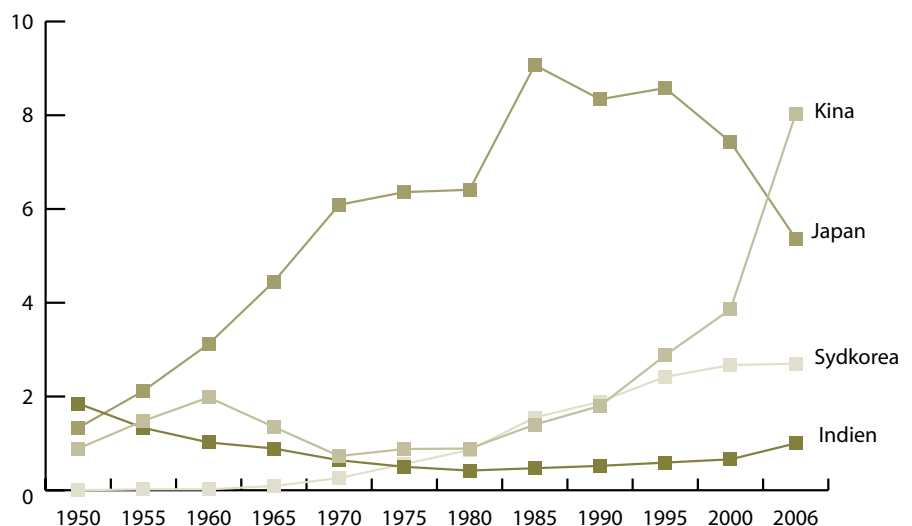
Den starka ökningen av NIC-ländernas andelar av världshandeln innebär inte en likformig ökning av andelarna inom samtliga produktgrupper. Det visar sig att flertalet NIC-länder uppvisar en tämligen likartad exportstruktur i inledningsskedet, och att man också kan spåra ett för många NIC-länder gemensamt mönster i exportstrukturens utveckling.

Figur 1. Investeringarnas andel av BNP. Genomsnitt för olika tidsperioder. Procent.

Källa: World Bank World Development Indicators

Figur 2. Utvecklingen av andelen av världsexporten av varor i några nya industriländer. Procent.

Källa: WTO

Inom handelsteorin tänker man sig att ett lands handelsmönster avspeglar dess produktionsförutsättningar – dess komparativa fördelar – som bestäms av landets resurstillgångar och nivån på det tekniska kunnandet. Det är rimligt att vänta sig att detta även gäller för NIC-länder.

Ett avgörande villkor för resurser som formar ett lands specialiseringsmönster är att de präglas av låg internationell rörlighet. En produktionsfaktor som karakteriseras av relativt låg internationell rörlighet är arbetskraften. Tillgången på kvalificerad arbetskraft bör därför ha stor betydelse när det

gäller att bestämma ett lands internationella specialiseringsmönster. Det bör också understrykas att det är den relativa tillgången i ett land (andelen högutbildade) som är relevant inte tillgången i absoluta tal (antalet högutbildade).

I början av 1960-talet var realkapital (maskiner och byggnader) en knapp faktor även i tidiga NIC-länder som Japan och Sydkorea och den genomsnittliga utbildningsnivån i mitten av

Exportstrukturen i de flesta NIC-länder kännetecknas inledningsvis av en specialisering på arbetsintensiv och lågteknologisk produktion, som textil- och beklädnadsindustri.

1990-talets tigrar – Kina och Indien – uppvisar samma internationella specialiseringsmönster som de tidiga tigerekonomierna på 1960-talet.

1970-talet var relativt låg i Sydkorea, Kina och Indien.⁵ Den utveckling av investeringskvoterna i olika länder som beskrivs i figur 1 tyder dock på att flertalet NIC-länder har närmat sig Sverige beträffande tillgången på realkapital per sysselsatt. När det gäller arbetskraftens utbildningsnivå verkar Japan och Sydkorea idag i stort sett ha kommit i kapp Sverige medan Kina och Indien fortfarande befinner sig klart efter.⁶ Det tycks inte heller som om Kina och Indien knappar in på Sverige i någon nämnvärd utsträckning. Diverse indikatorer på human- och kunskapskapitaluppbyggnad, som andelen högskolestudenter i relevant åldersgrupp, offentliga utgifter för utbildning som andel av BNP och utgifter för forsknings- och utveckling som andel av BNP, är fortfarande betydligt lägre i Kina och Indien än i Sverige.

Med ledning av dessa indikationer på NIC-ländernas resurstillgångar skulle man därför kunna förvänta sig att, i den mån den internationella specialiseringen styrs av komparativa fördelar, NIC-länderna åtminstone inledningsvis skulle specialisera sig på lågteknologiska och arbetsintensiva produkter och importera varor som kräver stora investeringar i realkapital per sysselsatt, hög utbildningsnivå och kompetens hos arbetskraften, och en hög nivå av tekniskt kunnande hos företagen. Man skulle emellertid förvänta sig att detta inledande specialiseringsmönster skulle komma att förändras över tiden, i takt med att NIC-länderna förmår bygga upp de nationella tillgångarna på realkapital och humankapital, samtidigt som företagens kunskapskapital närmar sig nivån hos de ledande företagen i de etablerade industriländerna.

Ett genomgående drag i utvecklingen av de flesta NIC-länder är att exportstrukturen i inledningsskedet avspeglar komparativa fördelar inom arbetsintensiv och lågteknologisk produktion, framför allt inom textil- och beklädnadsindustri. Som ett resultat av den snabba uppbyggnaden av bestånden av real- och humankapital har spe-

cialiseringsmönstret i de tidiga asiatiska tigerekonomierna, först i Japan och sedan i Sydkorea och de övriga tre asiatiska tigrarna, tenderat att förskjutas bort från arbetsintensiv och lågteknologisk produktion i riktning mot mellanteknologiska sektorer, först realkapitalintensiva som stålindustri, senare mer humankapitalintensiva som bilindustri och varv, och slutligen mot högteknologiska som elektronik.⁷ Det visar sig att utvecklingen av specialiseringsmönstret i Sydkorea varit snarlik den i Japan, men med 15 års tidsförskjutning.⁸

Kinas internationella specialisering

Samma mönster med avseende på den internationella specialiseringens inriktning som gällde för de tidiga tigerekonomierna på 1960-talet återfinns för de nya tigrarna – Kina och Indien – på 1990-talet. I figur 5 beskrivs hur den relativa internationella konkurrenskraften i Kina inom ett antal olika produktområden har utvecklats över tiden. Måttet i figuren RCA (i litteraturen kallat revealed comparative advantage), har beräknats som kvoten mellan landets andel av världsexporten av en viss vara, t.ex. bilar, och dess andel av världsexporten av samtliga varor, och antas avspegla de komparativa fördelarna. Ett värde större än ett pekar på att Kina har komparativ fördel i denna bransch (varugrupp). Av figuren framgår alltså att Kina, och det gäller även för Indien, uppvisar starka komparativa fördelar i produktion av textil och konfektionsprodukter. Att Kina och Indien förefaller ha komparativa fördelar i produktion där användningen av mindre kvalificerad arbetskraft är relativt stor bekräftas också av att Sverige är nettoimportör i sådana branscher från dessa länder.⁹

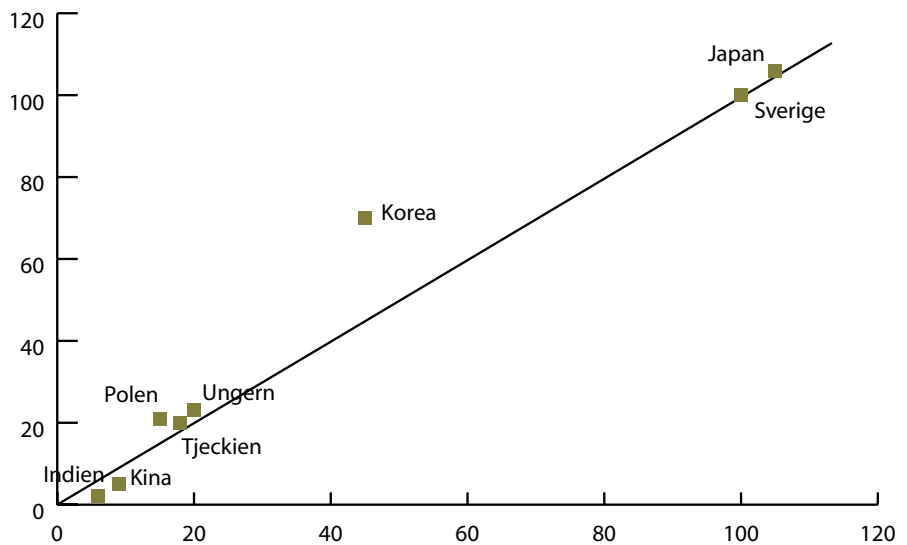
Under början av 2000-talet observerar vi även i figur 5 en kraftigt ökad internationell specialisering på produktion av datorer, kontorsmaskiner, hemelektronik, etc. Detta har ibland tolkats som att Kina, förutom att vara konkurrenskraftigt i produktion av varor som använder mycket okvalificerad

arbetskraft som textil och konfektionsprodukter, på senare år även blivit specialiserat på kunskaps- och human-kapitalintensiva produkter.¹⁰

Så är nu inte fallet utan förklaringen ligger i att Kina numera utgör en del i större asiatiska produktionsnätverk.¹¹ Lägre transport- och kommunikationskostnader har gjort det möjligt att för ett växande antal industrivaror splittra upp produktionsprocessen geografiskt. Till ett enskilt land lokaliserar de delar av produktionsprocessen där landet har komparativa fördelar. Kina har därför med sin relativt goda tillgång på okvalificerad arbetskraft i allt större utsträckning kommit att sköta sammansättningen av produkter inom elektronik, informations- och kommunikationsteknologi som produceras i Ostasien, och som sedan till stor del exporteras till Europa och Nordamerika. Mer teknologiskt avancerade länder, som Japan, Sydkorea och Taiwan, har i stället specialiserat sig på att producera komponenter – ofta med högt förädlingsvärde – till dessa produkter, som de exporterar till Kina. Det visar sig nämligen att mer än hälften av Kinas totala export består av varor som satts samman av importerade komponenter (processed exports), inte sällan i utländska företag.¹² Av det totala exportvärdet för denna ”bearbetade export” härrör i genomsnitt två tredjedelar av värdet från utlandet, mestadels från andra asiatiska länder.¹³

Kina är ett extremt stort land med utomordentligt stora skillnader i ekonomisk utvecklingsnivå och näringsstruktur mellan olika regioner. Det kan därför vara av intresse att närmare studera en av de mest internationaliserade kinesiska regionerna för att se om mönstret för internationell konkurrenskraft och exportstruktur avviker från genomsnittet för Kina. Guangdong är en av de mest snabbväxande och internationaliserade regionerna i Kina. Medan regionprodukten i Guangdong utgör 12 procent av bruttonationalprodukten i Kina svarar regionen för omkring 30 procent av den kinesiska

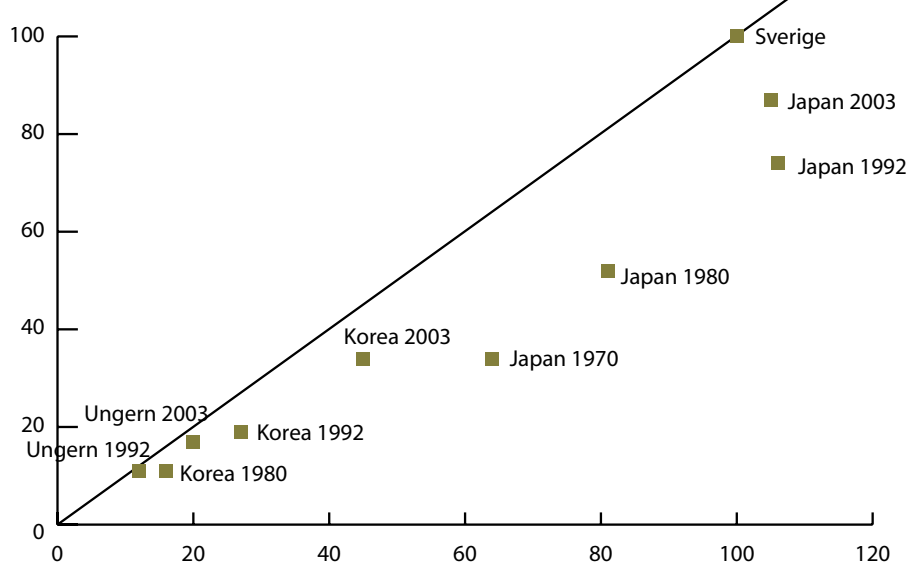
Figur 3. Relativ produktivitet och relativa löner inom industrin i förhållande till några konkurrentländer 2003.

Anmärkning: Data för Kina, Polen och Tjeckien är från 2002 och för Indien från 2001.

Källa: OECD STAN, UNIDO och LILO

Figur 4. Förändringar i relativ produktivitet och relativa arbetskraftskostnader inom industrin i ett antal konkurrentländer.

Källa: OECD STAN

exporten liksom av inflödet av utländska direktinvesteringar. Likväl visar det sig att branschmönstret för komparativa fördelar och konkurrenskraft på världsmarknaden inte skiljer sig på något avgörande sätt från motsvarande för Kina. Exportkvoten i Guangdong industri är låg i branscher som är realkapitalintensiva och humankapitalintensiva, dvs. som kräver stora investeringar och hög kompetens hos arbetskraften, och som dessutom kräver stora utgifter för forskning och utveckling.¹⁴

NIC-länder och specialisering inom branscher

Att exportstrukturen i NIC-länder efterhand kan väntas bli alltmer lik den i de etablerade industriländerna innebär att handelsutbytet mellan dessa länder i större utsträckning kommer att utgöras av inombranschhandel. I Sveriges handel med ett antal NIC-länder visar det sig att andelen inombranschhandel med Japan var hög redan 1970, och

Exportstrukturen i NIC-länderna blir efterhand mer lik den i de etablerade industriländerna. Detta resulterar i en växande andel inombranschhandel med väsentligt annorlunda effekter av handeln än tidigare.

NIC länder kan på sikt väntas uppgradera sin exportstruktur både med avseende på branschmönster och på kvalitetsnivån.

den har fortsatt att öka något, dock utan att nå upp i de nivåer som utmärker den svenska handeln med övriga EU-länder.¹⁵ Med de fyra asiatiska tigrarna har det från en låg nivå kring 1970 fram till 2005 skett en kraftig ökning av andelen inombranschhandel. Detsamma gäller för handeln med Kina, där andelen inombranschhandel emellertid ännu inte nått upp i samma nivå som med Japan och de fyra tigrarna. I handeln med Indien är andelen inombranschhandel fortfarande låg.

Förskjutningen mot en växande andel inombranschhandel betyder att effekterna av handeln blir väsentligt annorlunda. Produktivitetseffekterna av handeln med NIC-länderna kommer i större utsträckning att bestå av vinster av utnyttjande stordriftsfördelar, ett bredare sortiment av insats- och investeringsvaror samt ökad spridning av ny kunskap. Påverkan på arbetsmarknaden kan väntas bli mera begränsad, eftersom den relativa efterfrågan på olika typer av arbetskraft påverkas i klart mindre omfattning och omsättningen av jobb försiggår inom snarare än mellan branscher.

Även i fallet med inombranschspecialisering kan det tänkas att det finns nationella specialiseringsmönster som bygger på landets egenskaper på utbuds- eller efterfrågesidan. Olika led i produktionskedjan kan, som t.ex. i de asiatiska produktionsnätverk som beskrivits ovan, använda produktionsfaktorer i olika proportioner. Ett höglöneland kommer att ha produktionen förlagd till de kapitalintensiva delarna av kedjan, medan det som tillverkas i arbetsintensiva delarna importeras.

Specialisering på kvalitet

Produkterna inom en varugrupp kan också vara differentierade med avseende på kvalitet. Ett vanligt sätt att mäta kvalitet är att jämföra priser för olika produkter. När det gäller internationella transaktioner använder man vanligen enhetsvärden för export- och import, dvs. värdet dividerat med volym, oftast kilopriset på en vara.¹⁶

En vanlig hypotes är att rika länder specialiserar sig på, och exporterar, produkter av hög kvalitet. Detta motiveras både från utbuds- och efterfrågesidan. Å ena sidan har det gjorts gällande att en produkt av högre kvalitet kräver mer kapital – real- eller humankapital – per sysselsatt och därmed omfattas av höglöneländernas komparativa fördelar.¹⁷ Å andra sidan ligger det nära till hands att tänka sig att den kvalitetsnivå som konsumenterna efterfrågar är korrelerad med inkomsten. Om man dessutom tänker sig att företagen i ett land väljer en kvalitetsnivå för sina produkter som överensstämmer med preferenserna för den typiske konsumenten på hemmamarknaden, så följer därav att företagen i höglöneländer kommer att producera, och exportera, dyra produkter av hög kvalitet.¹⁸

Tidiga svenska studier¹⁹ fann att enhetsvärdet för den svenska exporten i olika varugrupper tenderade att vara högre än för importen, och i synnerhet vad gällde importen från låglöneländer. Det är därför inte förvånande att finna att enhetsvärdena i tabell 1 för importen från Kina är lägre än för importen i allmänhet.

Tabell 1 Enhetsvärden för importen till Sverige från Kina, Japan och Sydkorea relativt övriga importländer.

Land	2005	1990
Japan	2,98	2,13
Korea	1,38	1,04
Kina	0,66	0,69

Anm. För en beskrivning hur beräkningarna har genomförts se Hansson m.fl. (2007) tabell 8.6. Siffrorna är ett genomsnitt för alla industrivaror.

Mot bakgrund av det faktum att ”japanska varor” för 40–50 år sedan i folkmun var synonymt med billiga varor av låg kvalitet kan man notera det höga värdet för Japan, som indikerar att japanska varor i nuläget är kvalitativt överlägsna annan import. Samma fenomen – en uppgradering av varusortimentet ifråga om kvalitet – antyds också av uppgången från 1990 av relativa importenhetsvärden för Sydkorea. NIC-länder kan alltså väntas uppgradera sin exportstruktur både

med avseende på branschmönstret och på kvalitetsnivån. Man kan emellertid inte, åtminstone inte hittills, konstatera någon motsvarande tendens till uppgradering av den kinesiska exportens kvalitetsnivå.²⁰

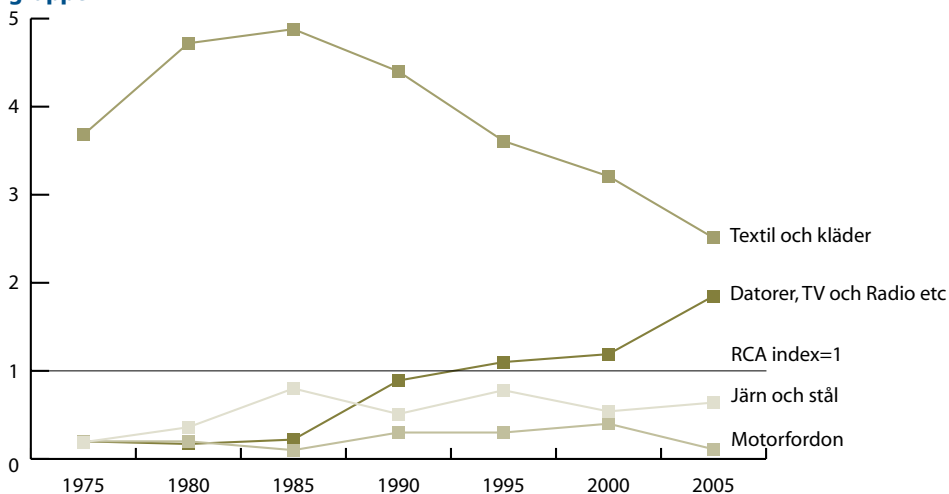
Kinas utveckling och dess inverkan på svensk ekonomi

Debatten om de nya industriländerna – Kina och Indien – och deras förväntade effekter på den svenska ekonomin har i detta nummer av Tillväxtpolitisk utblick satts i ett historiskt perspektiv. Kan man dra några lärdomar av vad som hände när tidigare ”nya industriländer” etablerade sig på världsmarknaden? Tillbakablicken visar att tidigare NIC-länder uppvisar slående likheter med avseende på olika aspekter av den ekonomiska utvecklingen.²¹

Bland de nya industriländerna är Kina för närvarande det mest intressanta och betydande landet för svensk ekonomi. Kinas andel av världsexporten av varor har på sistone gått om Japans och det finns anledning att vänta sig att den kommer att stiga ytterligare innan den liksom i tidigare NIC-länder så småningom planar ut.

Kinas komparativa fördelar ligger idag i produktion där man använder relativt mycket lågutbildad arbetskraft, vilket baseras på Kinas knappa relativa tillgångar på högutbildad arbetskraft. Kina visar sig också vara specialiserat på produktion av produkter som använder mycket lågutbildad arbetskraft, som t.ex. textil och kläder. De indikationer som finns på att man även skulle vara specialiserat på högteknologisk produktion kan delvis bero på en misstolkning av handelsstatistiken. Kina ingår nämligen numera i asiatiska produktionsnätverk där Japan, Sydkorea och Taiwan levererar avancerade komponenter till elektroniska apparater som sedan sätts samman i Kina och därefter exporteras vidare till Europa och Nordamerika. Själva sammansättningen är ett moment som använder relativt mycket lågkvalifice-

Figur 5. "Revealed comparative advantage" RCA-utveckling i Kina för ett antal varugrupper.

Anmärkning: Järn & stål är SITC67, textil & kläder är SITC 65 och 84, motorfordon är SITC 781, 782, 783, 784, 7132 och 7783 och datorer, radio och TV, etc. är SITC 75, 76 och 776.

Källa: WTO och Feenstra m.fl. (2005)

rad arbetskraft, medan produktionen som helhet av dessa varor brukar klassificeras som högteknologisk.

Kina är alltså i betydande grad nettoexportör av varor som tillverkas med stor insats av lågutbildad arbetskraft. De kinesiska produkterna har också vanligen ett relativt lågt pris i förhållande till produkter från andra länder inom samma varugrupp, vilket indikerar att de kinesiska produkterna har lägre kvalitet. Det betyder att kinesiska producenter för närvarande endast till liten del konkurrerar med svenska företag. Det är snarare länder som t.ex. Indien, Turkiet och de nya EU-medlemmarna, Rumänien och Bulgarien, som är utsatta för ökad importkonkurrens från Kina på den egna hemmamarknaden och förlorar marknadsandelar på sina exportmarknader. Pressade priser på den typ av produkter som Kina och dessa länder tillverkar är däremot enbart av godo för de svenska konsumenterna samtidigt som de svenska producenterna förblir relativt opåverkade.

De snabbt ökade inkomsterna och de omfattande investeringarna som görs i realkapital och infrastruktur i dagens Kina bör dessutom innebära att det finns goda möjligheter för svenska företag att hitta avsättning för sina pro-

dukter, antingen i form av export eller genom att etablera sig på den kinesiska marknaden.

Med stigande produktivitet kommer lönerna att öka i Kina och exportstrukturen att bli allt mera lik den som råder i de etablerade industriländerna. Det innebär att handelsutbytet mellan Kina och Sverige i större utsträckning kommer att utgöras av inombranschhandel som ofta förväntas leda till mindre strukturomvandlingskostnader.

På grund av den snabba produktivitetstillväxten i den kinesiska ekonomin kan man vänta sig att de kinesiska lönerna kommer att öka i snabbare takt än lönenivåerna i de etablerade industriländerna inom OECD inklusive Sverige. Gapet mellan Kina och OECD med avseende på reallöner kommer därmed att minska, dock inte nödvändigtvis genom att nivån på reallönerna i OECD faller.

På medellång sikt är det rimligt att tänka sig relationen mellan å ena sidan Nordamerika, EU och Japan, och å andra sidan Kina, Indien och andra NIC-länder, i termer av en s.k. produktcykelmodell där Nord – de ledande industriländerna – utvecklar

Tillväxtpolitisk utblick

I Tillväxtpolitisk utblick presenterar vi korta, tematiska artiklar om aktuella och tillväxtrelevanta frågor. Innehållet speglar ITPS verksamhet i Sverige och utlandet. Artiklarna är skrivna av ITPS analytiker och ibland av särskilt inbjudna skribenter.

Vi vill uppmuntra till dialog. Kontakta redaktören om du har frågor eller synpunkter. Citera oss gärna.

Ansvarig utgivare:

Sture Öberg
sture.oberg@itps.se

Redaktör:

Birger Ekerlid
birger.ekerlid@itps.se

Författare:

Pär Hansson
par.hansson@itps.se

Kostnadsfri prenumeration:

publikationer@itps.se

ISSN-nummer: 1652-7879

ITPS

Postadress:

Studentplan 3
831 40 Östersund

Besöksadress:

Östersund: Studentplan 3
Stockholm: Tegelbacken 4

Telefon: 063 16 66 00

Fax: 063 16 66 01

E-post: info@itps.se

Hemsida: www.itps.se

ny teknologi och nya produkter. Efter hand som tekniken sprids övertas produktionen i Syd, som då blir konkurrenskraftig genom sina lägre löner. För att kunna bibehålla sin position i det ledande Nordblocket krävs då att ett land som Sverige hela tiden lyckas utveckla och implementera ny kunskap i form av produkt- och processinnovationer. För detta fordras att näringslivet har tillgång till de resurser som krävs för kunskapsproduktion. Det ställer krav på landets utbildnings- och forskningspolitik, men också på förmågan att attrahera internationellt rörliga resurser som företagande, kunskap och realkapital. Dessutom krävs en hög grad av omställningskapacitet som dels innefattar rörlighet på arbetsmarknaden – när jobb ska flyttas från de mogna och stagnerande branscher-

na till nya områden – men framför allt förmåga hos näringslivet att ta till sig ny teknologi och utveckla nya produkter på expanderande marknader.²²

Sammanfattningsvis kan konstateras att den snabba tillväxten i länder som Kina och Indien, med kraftigt stigande inkomster som följd, bör leda till starkt ökad efterfrågan i dessa länder. Detta rymmer betydande möjligheter för det svenska näringslivet. I kombination med fallande priser på den typ av produkter Kina och Indien är specialiserade på uppväger detta sannolikt klart den negativa inverkan på den mindre kvalificerade arbetskraftens arbetsmarknadssituation som den ökade importkonkurrensen från dessa länder innebär.

Fotnoter

1) Uppsatsen är baserad på kapitel 8 "Konsekvenser av nya industriländer" i Hansson m.fl. (2007).

2) Med NIC-land eller "tigerekonomi" avses länder som under någon del av sin utvecklingshistoria uppvisat de för NIC-länder typiska egenskaper. Japan år 2007 är givetvis inte ett NIC-land. En annan grupp av nya aktörer som har haft en inverkan, och som framöver kan väntas påverka den svenska ekonomin, är de före detta planekonomier i Central och Östeuropa som övergått till marknadsekonomi. De gäller i synnerhet de av dessa länder som blivit EU medlemmar och därigenom blivit en del av EU:s gemensamma marknad.

3) Intressant att lägga märke till är att Kinas andel av världsproduktionen mellan 1950 och 1980 var på en historiskt låg nivå (klart under 10 procent). År 2006 beräknas Kina ha ungefär 15 procent av världens BNP. Detta är emellertid inte särskilt anmärkningsvärt om man jämför med den situation som rådde från 1600 fram till mitten av 1800-talet då Kina, enligt beräkningar av ekonom-historikern Angus Maddison, skulle ha haft mellan en fjärdedel och en tredjedel av världsproduktionen (The Economist 2007).

4) Se Strandell (2007) för en utförligare beskrivning och analys av trender och tendenser i den svenska utrikeshandeln med och direktinvesteringar i nya industriländer.

5) Hansson m.fl. (2007) figur 8.5 och tabell 8.3.

6) Hansson m.fl. (2007) tabellerna 8.3 och 3.3. Den genomsnittliga utbildningstiden hos arbetskraften äldre än 25 år 2000 var drygt 11 år i Sverige, medan den var knappt 6 år i Kina och inte fullt 5 år i Indien (Barro & Lee 2000).

7) Dowling & Cheang (2000)

8) Petri (1988) och Hansson m.fl. (2007) figurerna 8.6a och b.

9) Se Hansson m.fl. (2007) tabell 8.5.

10) De som hävdar att Kina redan idag skulle befinna sig på nära nog samma teknologiska nivå som de mest utvecklade industriländerna och därmed vara en allvarlig konkurrent till dessa inom högteknologisk produktion brukar förutom till detta även hänvisa till att antalet

examinerade ingenjörer i Kina är större än i USA och att de totala utgifterna för forskning och utveckling i Kina är stora och har vuxit snabbt under senare år. Huvudinvändningen mot detta resonemang är som nämnts ovan att det är de relativa tillgångarna, och inte de absoluta, som avgör ett lands internationella specialisering och då visar sig Kina både med avseende på den relativa tillgången på human- och på kunskapskapital fortfarande ligga en bra bit efter de mest utvecklade industriländerna. För ett land som Kina med stora behov att förbättra sin infrastruktur och av nya bostäder, kontors- och affärslokaler är det inte särskilt klokt att till största delen koncentrera sina relativt (i förhållande till den totala arbetskraften) få ingenjörer till högteknologisk industri.

11) För en utförligare diskussion se Gaulier m.fl. (2005), Bergsten m.fl. (2006) kapitel 4 och Branstetter & Lardy (2006)

12) Gaulier m.fl. (2005) s 18.

13) Bergsten m.fl. (2006) s 90.

14) Yun (2006).

15) Se Hansson m.fl. figur 8.7.

16) Sådana beräkningar bör tolkas med viss försiktighet eftersom enhetsvärde data innehåller betydande felkällor som mått på priser. Hypotesen att prisskillnader indikerar motsvarande kvalitetskillnader gäller egentligen i första hand om marknadsandelarna håller sig konstanta över tiden. I annat fall kan trögheter i efterfrågans anpassning bidra till att överskatta kvalitetskillnaden.

17) Falvey (1981).

18) Burenstam Linder (1961).

19) Torstensson (1992) kapitel 2.

20) Den låga kinesiska kvalitetsnivån – mått på grundval av relativa importenhetsvärden – bekräftas av resultaten från andra studier, t.ex. Schott (2006).

21) Det betyder naturligtvis inte att man bör förvänta sig en mekanisk upprepning av historien, och inte heller får bortse från viktiga skillnader i förutsättningar mellan individuella NIC-länder.

22) Detta är betydelsefullt särskilt som länders komparativa fördelar, för att tala med en av de ledande internationella eko-

nomerna, Jagdish Bhagwati, har blivit allt mer ”kalejdoskopiska”, dvs. att de hela tiden förändras i snabb takt. Detta beror enligt honom på den omfattande teknologiöverföring som sker inom de multinationella företagen, vilka dessutom förhållandevis lätt kan förflytta sig mellan olika länder, att kapitalkostnaderna har utjämnats mellan länder som ett resultat av den ökade integrationen av de finansiella marknaderna, och att allt fler studenter kan förvärva teknisk kunskap på högsta nivå genom att den högre utbildningen har blivit mera internationaliserad.

Referenser

Bergsten, F, Gill, B, Lardy, N. & Mitchell, D. (2006), *China: The balance sheet*. New York: Publicaffairs.

Barro, R. & Lee, J-W (2000), International data on educational attainment: Updates and implications. *Center for international development working paper no 42*, Harvard university.

Branstetter, L. & Lardy, N. (2006), China's embrace of globalisation. *NBER working paper 12373*.

Burenstam Linder, S. (1961), *An essay on trade and transformation*. New York: John Wiley

Dowling, M. & Cheang, C.T. (2000), Shifting comparative advantage in Asia: New tests of the “flying geese” model. *Journal Asian Economics*, 11, 443-463.

Falvey, R. (1981), Commercial policy and intra-industry trade. *Journal of International Economics*, 11, 495-511.

Feenstra, R, Lipsey, R, Deng, H, Ma, A. & Mo, H. (2005), World trade flows: 1962-2000. NBER working paper 11040.

Gaulier, G, Lemoine, F. & Ünal-Kesenci, D. (2005), China's integration in East Asia: production sharing, FDI and hi-tech trade. CEPII 2005-09.

Hansson, P, Karpaty, P, Lindvert, M, Lundberg, L, Poldahl, A, & Yun, L. (2007), Svenskt näringsliv i en globaliserad värld. Effekter av internationaliseringen på produktivitet och sysselsättning. ITPS A2007:004.

Petri, P. (1988), Korea's export niche: Origins and prospects. *World Development*, 16, 47-63.

Schott, P. (2006), The relative sophistication of Chinese exports. *NBER working paper 12173*.

Strandell, A-C (2007), Handel, direktinvesteringar och tillväxt. Trender och tendenser. ITPS A2007:007.

The Economist (2007), Reaching for a renaissance. A special report on China and its region. March 31st.

Torstensson, J. (1992), Factor endowments, product differentiation and international trade. *Lund Economic Studies no 47*.

Yun, L. (2006), Determinants of export intensity and FDI presence. The case of manufacturing industries of Guangdong, the People's Republic of China. *International Journal of Logistics Systems and Management*, 2, 230-254.